

Handläggare
Maja Bjarneby
Telefon: 08-508 25 207
Anna Nerelius
Telefon: 08-508 25 289

Till
Socialnämnden
2021-09-28

Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)

Svar på remiss från kommunstyrelsen, KS Dnr 2021/945

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss av *Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)*
2. Beslutet justeras omedelbart

Fredrik Jurdell
Socialdirektör

Veronica Wolgast Carstorp
biträdande förvaltningschef

Sammanfattning

I betänkandet *Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)* presenteras analyser, bedömningar och förslag på ändringar i medborgarskapslagstiftningen. De författningsförslag som lämnas i betänkandet ska träda i kraft den 1 januari 2023 och regleras i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap och medborgarskapsförordningen (2001:218).

Förslagen berör bland annat åtgärder som avser begränsa förekomsten av statslöshet, införande av krav på hederligt levnadssätt för förvärv av medborgarskap, införande av en samlad handläggning samt utökning av möjligheten att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap.

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner tjänsteutlåtandet som svar på kommunstyrelsens remiss av *Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)*.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat ärendet *Ändrade regler i medborgarskapslagen* för besvarande. Yttrandet ska lämnas senast den 1 oktober 2021.

Övriga remissinstanser är stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialförvaltningens avdelning för stadsövergripande frågor. Förvaltningsgruppen har behandlat ärendet den 22 september 2021. Rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 23 september 2021.

Ärendet

Regeringen beslutade år 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över och lämna förslag på ändringar av den befintliga medborgarskapslagstiftningen. Utredningens första uppdrag redovisades i delbetänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2)*. Där lades förslag fram om att ett godkänt prov i svenska och ett godkänt prov i grundläggande samhällskunskap i framtiden ska krävas för att en individ ska beviljas svenskt medborgarskap. Syftet med förslaget är att stärka medborgarskapets status samt att främja ett inkluderande samhälle.

Den andra delen av utredningen redovisas i föreliggande betänkande *Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)*. De författningsförslag som lämnas i betänkandet ska träda i kraft 2023-01-01 och regleras i lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap och medborgarskapsförordningen (2001:218). Förslagen presenteras i korthet nedan.

Åtgärder för att begränsa förekomsten av statslöshet

Definitionen av en statslös individ är en individ som inte är medborgare i någon stat. Att undvika statslöshet är en viktig utgångspunkt i både svensk lagstiftning och i flertalet internationella konventioner som Sverige har åtagit sig att följa.

Av nuvarande lagstiftning framgår att ett barn förvärvar svenskt medborgarskap vid födelsen om en förälder till barnet är svensk medborgare eller om en avliden förälder till barnet var svensk medborgare vid sin död. För att undvika den period av tillfällig statslöshet som idag inträffar mellan ett barns födelse och tidpunkten för förvärv av medborgarskap genom anmälan har man inom ramen för utredningen undersökt möjligheten att ett barn som föds som statslöst i Sverige och som har en förälder med permanent uppehållstillstånd och hemvist i Sverige automatiskt ska förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan efter födelsen.

Den samlade bedömningen från utredningen är att ett sådant automatiskt system inte bör införas. Statistik visar att barn som föds statslösa förvärvar medborgarskap inom några år efter födelsen genom att till exempel faderskap fastställs eller genom att en utredning ger stöd för att barnet är medborgare i ett visst land. Enligt utredningens uppfattning betyder detta att ett införande av ett automatiskt system inte är nödvändigt. Kostnaderna för ett sådant system skulle bli höga och det skulle vara komplicerat att konstruera ett system som fångar upp ”rätt” statslösa barn, nämligen de som förblir statslösa över tid.

Utredningen föreslår att dagens krav på hemvist i Sverige från 15 års ålder för förvärv av medborgarskap för statslösa unga i åldern 18 till 21 år ska kompletteras med en regel som gör det möjligt att beviljas medborgarskap om man har sin hemvist i Sverige sedan fem år tillbaka eller under sammanlagt tio år.

Vidare föreslår utredningen att kravet på hemvist ska ändras på så sätt att det inte längre ska krävas hemvist i Sverige sedan individen har fyllt 13 år, utan att det i stället ska ställas krav på att individen ska ha hemvist i Sverige sedan fem år tillbaka.

Krav på hederligt levnadssätt

Medborgarskap förvärvas på olika sätt, automatiskt vid födelsen, vid anmälan eller efter ansökan. Det mest förekommande sättet för utlänningar att bli svenska medborgare är genom att ansöka om medborgarskap, så kallad ~~neutralisation~~ naturalisation.

Vid ansökan om medborgarskap ställs krav på att individen har haft och förväntas fortsätta att ha ett hederligt levnadssätt. Ett ohederligt levnadssätt är ofta kopplat till kriminalitet. Enligt nuvarande lagreglering kan en person som har begått brott beviljas svenskt medborgarskap genom anmälan, medan samma person skulle ha fått avslag om personen hade ansökt om naturalisation i stället.

Utredningen föreslår att förvärv av medborgarskap genom anmälan inte ska kunna ske om den som anmälan avser är skäligen misstänkt för allvarlig brottslighet eller dömd för allvarlig brottslighet. Med allvarlig brottslighet avses i sammanhanget brott som har minst fyra års fängelse som maximalt straff i straffskalan.

Utredningen föreslår vidare att förvärv av svenskt medborgarskap inte ska kunna ske om den som anmälan avser bedöms utgöra ett hot mot Sveriges säkerhet eller allmän säkerhet, samt att förvärv inte ska kunna ske genom anmälan om den som anmälan avser har varit verksam i en organisation eller grupp vars verksamhet

inbegripit terroristhandlingar eller systematiska, omfattande och grova övergrepp på andra människor.

De nya kraven på frånvaro av allvarlig brottslighet med mera i lagen om svenskt medborgarskap ska gälla alla som har fyllt 15 år.

En handläggande myndighet

I dagsläget handläggs majoriteten av medborgarskapsärenden av Migrationsverket, men några länsstyrelser handlägger vissa anmälningsärenden. Utredningen föreslår att samtliga medborgarskapsärenden ska prövas av Migrationsverket.

Bakgrunden till detta är de ökade kraven i anmälningsärenden som föreslås i detta betänkande samt de ökade kraven som föreslås i delbetänkandet *Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap (SOU 2021:2)* som tillsammans medför en mer omfattande handläggning än dagens befintliga. Detta ökar sammantaget behovet av en sammanhållen rättsbildning som enklare kan uppnås om en och samma myndighet ansvarar för all handläggning.

Utökade möjligheter att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap

I utredningen föreslås att bestämmelserna rörande befrielse från svenskt medborgarskap i lagstiftningen ska utökas med villkor om att det för barns befrielse ska krävas dels att befrielsen inte står i strid med barnets bästa och dels samtycke av barn som är 12 år eller äldre.

Syftet med dessa bestämmelser är att stärka barns rättigheter i ärenden om befrielse från svenskt medborgarskap samt att öka möjligheterna för Migrationsverket att avslå en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap för att bland annat kunna motverka hedersrelaterat våld, tvång eller förtryck.

Det är enligt utredningen rimligt att kräva att barns samtycke till befrielse från medborgarskap visas genom att barnet själv skriver under ansökan om befrielse och att samtycket kontrolleras genom att Migrationsverket kommunicerar direkt med barnet för att bilda sig en uppfattning om barnets egen inställning samt om omständigheterna bakom ansökan. Det är också viktigt att Migrationsverket säkerställer om barnet har insikt i vad en befrielse innebär.

Förslaget föreslås även omfatta vuxna individer, där en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap ska kunna vägras om det finns anledning att anta att den sökande själv inte vill befrias från sitt

svenska medborgarskap. Förslaget syftar till att skydda individer som hotas eller tvingas till att göra sådan ansökan.

Jämställdhetsanalys

Mot bakgrund av regeringens jämställdhetsmål ska det vara en självklarhet att möjligheten att förvärva svenskt medborgarskap ska vara lika för kvinnor och män.

Med beaktande av att män är överrepresenterade i brottsstatistiken¹ hos Brottsförebyggande rådet avseende brottslighet som i detta sammanhang räknas som allvarlig brottslighet (exempelvis mord, rån, misshandel och våldtäkt) är det troligt att utredningens förslag kommer att innebära att det blir fler män än kvinnor kommer att hindras från att beviljas svenskt medborgarskap på grund av de nya reglerna.

Vad gäller förslaget om krav på samtycke för att befrias från sitt svenska medborgarskap och att befrielse inte ska medges om det strider mot barnets bästa kan förslaget anses stärka i synnerhet barn och ungas rätt till medborgarskap samt minska risken för att de förlorar sitt svenska medborgarskap mot sin vilja. Detta gäller inte minst för de som lever i en utsatt miljö eller hedersrelaterad kontext och som ofta är flickor och kvinnor.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positivt inställd till de ändringar som presenteras i betänkandet då dessa förslag i mångt och mycket syftar till att stärka och värna om framför allt barn och ungas rättigheter.

Vad gäller statslösa barn fastslår utredningen att ett automatiskt förvärv av medborgarskap skulle bidra till att bättre uppfylla barnkonventionens bestämmelse om att varje barn från födelsen ska ha rätt till ett medborgarskap. Utredningen kommer fram till att det finns befintliga bestämmelser i medborgarskapslagen som möjliggör för barn som föds som statslösa i Sverige att förvärva svenskt medborgarskap genom anmälan och utredningen förordar att ett automatiskt system inte bör införas. Förvaltningen vill belysa att det här kan finnas en risk att föräldrarna till barnet inte förstår vikten av att lämna in en anmälan om medborgarskap och att barnet på så vis oavsiktligt förblir statslöst. Att per automatik bevilja dessa barn medborgarskap skulle ha en praktisk betydelse, men också en principiell betydelse för en sårbar och utsatt grupp.

Förvaltningen är positivt inställd till att regelverken vid anmälan respektive ansökan om medborgarskap harmoniseras och att

samtliga ärenden handläggs av en och samma myndighet, Migrationsverket.

Förvaltningen välkomnar förslaget som syftar till att bland annat kunna motverka hedersrelaterat våld, tvång eller förtryck genom att bestämmelserna som berör befrielse från svenskt medborgarskap i lagstiftningen ska utökas med villkor om att det för barns befrielse ska krävas dels att befrielsen inte står i strid med barnets bästa och dels samtycke av barn som är minst 12 år. Förslaget omfattar även vuxna individer där en ansökan om befrielse från svenskt medborgarskap också ska kunna vägras om det finns anledning att anta att den sökande själv inte vill befrias från sitt svenska medborgarskap. Förvaltningen anser att socialtjänsten kan vara en viktig samarbetspartner när sådana bedömningar ska göras.

Förvaltningen föreslår att nämnden hänvisar till detta tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilaga

Ändrade regler i medborgarskapslagen (SOU 2021:54)